

УДК 338.48

Ярьоменко С.Г.
кандидат географічних наук,
старший викладач кафедри економіки та управління туризмом
Одеський національний економічний університет

МІСЦЕ ПЛЯЖНОГО ГОСПОДАРСТВА КУРОРТНОГО ЦЕНТРУ В ОЗДОРОВЧІЙ РЕКРЕАЦІЇ

У статті розглядається місце пляжного відпочинку в оздоровчій рекреації. Зазначено функціональну структуру пляжного господарства у системі «пляж-рекреант-продукт», взаємозв'язок елементів індустрії туризму для вироблення та реалізації продукту – рекреаційної послуги. На прикладі м. Одеси проаналізовано природно-географічні характеристики найбільших пляжів, особливості та відповідність вимогам інфраструктурного забезпечення для відпочинку рекреантів, а також визначено ключові фактори для проведення маркетингового дослідження позиціонування пляжів міста на ринку рекреаційних послуг.

Ключові слова: пляж, пляжне господарство, інфраструктурне забезпечення, система «пляж-рекреант-продукт».

Яременко С.Г. Место пляжного хозяйства курортного центра в оздоровительной рекреации

В статье рассматривается место пляжного отдыха в оздоровительной рекреации. Определена функциональная структура пляжного хозяйства в системе «пляж-рекреант-продукт», взаимосвязь элементов индустрии туризма для производства и реализации продукта – рекреационной услуги. На примере г. Одессы проанализированы естественно-географические характеристики крупнейших пляжей, особенности и соответствие требованиям обеспечения инфраструктурой отдыха рекреантов, а также определены ключевые факторы для проведения маркетингового исследования позиционирования пляжей города на рынке рекреационных услуг.

Ключевые слова: пляж, пляжное хозяйство, инфраструктурное обеспечение, система «пляж-рекреант-продукт».

Iaromenko S.G. Place of beach facilities in health care recreation of resort centre

The article discusses the place of beach leisure in the health care recreation. It determined the functional structure of beach facilities in the system of “beach-recreant-product”, the connection between all elements of the tourism industry in a beach operation. For example, in Odessa analyzed natural and geographic characteristics of the main beaches, features and ensure compliance with the infrastructure for visitors, and it identified the key factors for market research of beach economy in the tourist service of a resort centre.

Key words: beach, beach facilities, beach infrastructure, system “beach-recreant-product”.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Рекреаційне освоєння територій узбережжя Чорного та Азовського моря пов'язане з активним господарським освоєнням прибережних територій. Господарська діяльність та система розселення населення створюють навантаження на природні об'єкти, існуючу інфраструктуру, інші соціальні та технічні об'єкти регіонів. Не дивлячись на тривалий період дослідження рекреаційних територій, визначення норм техногенного та антропогенного навантаження на природні об'єкти, існує проблема формування

цілісної системи оцінки об'єктів рекреації, управління та постійного моніторингу рекреаційних угідь курортних та прибережних територій.

Пляжі як об'єкт рекреації мають важливе значення для оздоровлення та лікування. За своїми властивостями мають комплексний характер впливу на оздоровлення та лікування рекреантів, а фактори пляжних зон визначають можливість використання пляжів для рекреації у комфортних умовах для різних категорій рекреантів.

На комфортність пляжних зон значний вплив має фактор наявної інфраструктури,

що формується на основі існуючої системи комунікацій, технічних об'єктів, задіяних для потреб рекреації тощо. Також важливими є соціально-економічні фактори та фактор кадрового забезпечення пляжів. Постає завдання приведення пляжного господарства до єдиної системи вивчення та оцінки, управління, моніторингу та контролю за дотриманням вимог щодо забезпечення якості надання послуг з відпочинку, безпеки та комфортності для рекреантів різних вікових, соціальних груп та інших категорій.

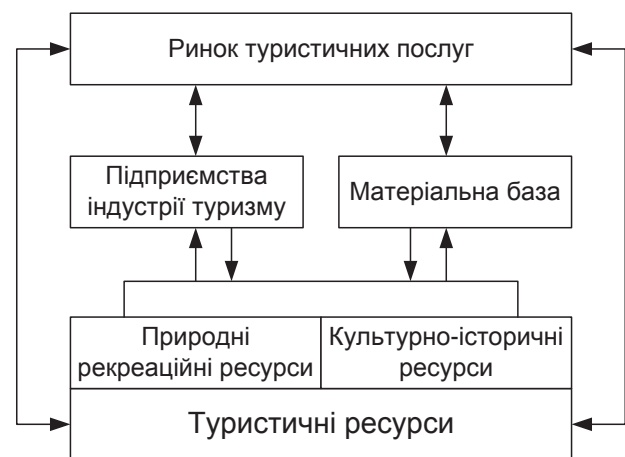
Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання місця пляжного відпочинку в рекреації, інфраструктурного забезпечення пляжних зон, створення кадастру пляжів, нормування рекреаційного навантаження на пляжі розглядається у роботах Ю. А. Амброз [16], А. І. Амоші [10], І. А. Берднікова, Л. Л. Круглякової, В. Н. Степанова [22], В. Г. Герасименка [3], В. В. Долотова, В. А. Іванова, Л. Н. Саломатіної [9; 10; 14], Н. І. Карпенко [11], Т. Ф. Панченко [12], О. Г. Топчієва [13].

Постановка завдання. Вивчення пляжів як складової курортного господарства потребує визначення їх положення на ринку рекреаційних послуг, компонентної структури пляжного господарства, відповідності до нормативних вимог щодо забезпечення інфраструктурою, а також позиціонуванням на ринку туристичних послуг курортного центру, яке забезпечується формуванням рекреаційної мотивації, якістю реалізації туристичного продукту пляжного господарства. Завданням роботи є вивчення пляжного господарства м. Одеси, територіальної диференціації пляжів, перспективи розробки маркетингового позиціонування на ринку туристичних послуг міста.

Метою статті є визначення місця пляжного господарства курорту в оздоровчій рекреації, визначення рівня інфраструктурного забезпечення основних пляжів міста Одеси.

Виклад основного матеріалу дослідження. Рекреаційна діяльність відповідно до головного мотиву відпочинку може бути поділена на лікувальну, оздоровчу, спортивну, пізнавальну, розважальну. Оздоровча рекреація передбачає використання природно-рекреаційних ресурсів, які забезпечуються відповідною інфраструктурою (засоби розміщення,

заклади харчування, транспортна система та зв'язок, матеріально-технічна база для забезпечення оздоровчих рекреаційних занять) [23]. Передумовою формування рекреаційних послуг є природні ресурси та умови, на основі яких розробляється туристичний продукт підприємствами індустрії туризму на основі наявної інфраструктури, а реалізація цього продукту відбувається на ринку туристичних послуг відповідно до рекреаційних потреб різних категорій населення (рис. 1).

Рис. 1. Функціональна система ринку туристичних послуг (за В.Г. Герасименком) [4]

Важливою складовою оздоровлення на узбережжі моря є наявність пляжу – простої акумулятивної форми рельєфу, яка сформована накопиченням наносів (вулканічних, галькових, гравійних, піщаних, черепашкових, коралових тощо) у зоні прибійного потоку [11].

Наявність пляжу ще не є запорукою комфортного відпочинку. Для цього створюється відповідна інфраструктура (сезонні конструкції, транспортна система, заклади розміщення та харчування, служби обслуговування). З цієї точки зору пляж можна розглядати як господарську систему у структурі рекреаційного комплексу.

Пляжне господарство можна представити у вигляді наступної компонентної структури у складі системи «пляж-рекреант-продукт» (рис. 2).

Основним продуктом, що надається рекреантам на пляжі, є відпочинок як послуга (рис. 3). Особливістю послуги є її чіткі часові рамки, прив'язка до локації – пляжу. Для

надання послуг на пляжі використовується персонал: організація відпочинку, надання супутніх та додаткових послуг.

Рис. 2. Функціональна структура пляжного господарства у системі «пляж-рекреант-продукт»

Розроблено автором

У 2015 році частка туристів, які прибули до Одеського регіону з метою відпочинку та дозвілля, складала 86% від кількості обслуговуваних туроператорами та турагентами.

Значною залишається частка іноземних туристів, які прибули з метою відпочинку – 85% від загальної кількості [21]. Тому оздоровчий туризм має велике значення для ринку туристичних послуг м. Одеса, проте має сезонний характер.

Сприятливий для рекреації сезон у літній період в Одесі становить 100-110 днів. Купальний сезон триває з середини травня до середини вересня. Середньомісячна температура морської води у травні становить +14,6°C, у липні-серпні – +22,5°C, у вересні +17+18°C. Добові коливання температури зазвичай не перевищують 2,5-3°C, що є сприятливим для купання у будь-який період доби і відповідає поняттю комфортності [13; 16]. Дисконфортна температура (7-10°C) встановлюється у середньому на 1-3 дні під дією змінних вітрів (північних, північно-західних, західних) [16].

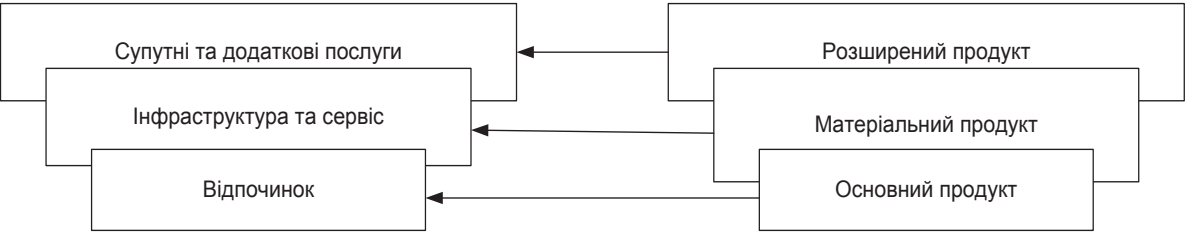
Частка пляжів, придатних для рекреації у м. Одесі, у структурі пляжних ресурсів області складає 20% (табл. 1).

На території м. Одеси, згідно ДБН Б.2.2-5:2011 «Благоустрій території» [8] виділя-

Таблиця 1

Пляжні ресурси Одеської області [13]

Район, територія міста	Загальна довжина берега	Довжина пляжів, км			Береги іншого призначення, км
		у тому числі пляжі:			
		Придатні для рекреації	Вибірково придатні для рекреації	Не придатні для рекреації	
Комінтернівський	52	30	4	15	3
Одеса	44	35	-	-	9
Овідіопольський	28	18	3	5	2
Білгород-Дністровський	46	36	3	5	2
Татарбунарський	118	56	11	49	2
Кілійський	106	-	-	50	56
Разом по області	394	175	21	124	74

Рис. 3. Маркетингова структура продукту пляжного відпочинку

Таблиця 2

Кількісні характеристики пляжів м. Одеси (у метрах) (вибірково) [5]

Назва пляжу	Довжина	Ширина	Площа	Припляжна зона, довжина	Припляжна зона, ширина
Лузанівка	3320	25	83000	1580	228
Ланжерон	763	36	27468	967	318
Отрада	774	40	30960	1270	315
Дельфін	611	45	27495	56	517
Аркадія	737	52	38324	1040	38
Чайка (10-а ст. Вел. Фонтану)	305	54	16470	342	31
Рів'єра (12-а ст. Вел. Фонтану)	529	38	20102	512	30
Золотий берег (16-а ст. Вел. Фонтану)	355	40	14200	411	19

ються пляжі за ступенем придатності для організації сприятливих умов відпочинку, які потребують захисту від агресивного впливу води та мають прилеглу територію, що розміщена на висоті більше 10 м. Такі пляжі характерні для третього типу, проте придатність пляжів підвищена за рахунок створення захисних інженерних споруд на узбережжі Одеси та збільшено площу пляжів за рахунок насипу піску з Одеської банки.

Відповідно до даних управління інженерного захисту території міста Одеської міської ради у 2014 році нараховувалось 35 берегозахисних споруд у вигляді штучних пляжів, розділених на 71 ділянку, з них – 34 ділянки орендуються, 3 ділянки у користуванні за договорами про співробітництво, 34 ділянки вільні від оренди і обслуговуються прибережними комунальними підприємствами (КП «Прибережно-експлуатаційне об'єднання Київського району», КП «Ланжерон», КП «Гідропарк «Лузанівка», КП «Узбережжя». Найбільшими орендаторами пляжів м. Одеси є ТОВ «Форекстін» (10 ст. Вел. Фонтану, пляж «Чайка»), ТОВ «ПКД» (пляж «Отрада»), ПП «Моноліт» (пляж «Отрада»), Міжнародний гуманітарний університет (8 ст. Вел. Фонтану) [15]. У сучасному розподілі територій м. Одеси категорія «Інші території» вміщує у собі територію пляжів, які оцінюються у 56 га або 0,3% від усієї території міста [2].

Функціонування пляжу як об'єкта для рекреації забезпечується необхідними документами. У «Правилах охорони життя людей на водних об'єктах України» (редакція від 16.11.2012 р.), затверджених Наказом № 272 МНС України

від 03.12.2001 [17; 18], подано перелік документів, які необхідні для діяльності пляжу: паспорт підводної частини акваторії пляжу; акт водозлазного обстеження дна акваторії пляжу; карта виміру глибин дна акваторії пляжу; акт про усунення перешкод з дна акваторії пляжу. Кількісна характеристика пляжів м. Одеси з геоморфологічними даними наведена у таблиці 2.

Серед усіх пляжів Одеси Лузанівка має природний пляж з широким мілководдям, значною шириною пляжу та розміщений у Лузанівському гідропарку. Крім цього, даний пляж не має перепаду висот пляжної та припляжної зони, що характерно для більшості одеських пляжів. Через значний перепад висот між корінним берегом та пляжами актуальним є забезпечення необхідної інфраструктури для комфортної доступності до пляжів: доріжки, сходи, інша інженерна інфраструктура, що має задовольняти потреби різних категорій населення з різними фізичними можливостями.

На пляжах виділяють три ландшафтних зони: акваторіальна, пляжна та припляжна зона [8]. Розрахунок розміру ландшафтних зон на одного відвідувача для морських пляжів має такі нормативні показники (табл. 3).

Таблиця 3

Розрахунок розміру ландшафтних зон морських пляжів на одного відвідувача [8]

Зона	Тип пляжу: морський
Акваторія, кв. м	5-10
Пляжна зона, кв. м.:	
На піску	5
На гальці	5
Припляжна зона, кв. м.	5-15

Існує також необхідність визначення місткості самих пляжів, а також їх складових. Розрахунок зазначених показників можна зробити за допомогою наступних формул. Місткість пляжної зони (M_1 , осіб) можна становити таким чином:

$$M_1 = S/N,$$

де S – площа пляжної зони, у m^2 ; N – норма пляжної зони на 1 відвідувача ($5 m^2/особу$). Аналогічно розраховуємо місткість припляжної зони (M_2 , осіб):

$$M_2 = S/N,$$

де S – площа припляжної зони, у m^2 ; N – норма пляжної зони на 1 відвідувача ($5-15 m^2/особу$).

Т. Панченко [12] пропонує розраховувати місткість пляжної зони за наступною формулою:

$$W = \frac{F}{N * k},$$

де W – місткість прибережних зон відпочинку, F – площа природних та штучних пляжів сумарна, m^2 ; N – норма площі пляжу на одного відвідувача ($5-8 m^2$); k – коефіцієнт одночасного завантаження пляжу ($0,5-1,0$).

Отримані результати наведено у таблиці 4. Зазначимо, що місткість пляжної та припляжної зон розраховано з максимально можливим одночасним завантаженням відвідувачів, без врахування коливання кількості відпочиваючих протягом дня та в період сезону пляжно-купальної рекреації.

З метою визначення реального завантаження пляжів нами було проведено польове

дослідження на ділянці у $100 m^2$ пляжу «Аркадія» на початку серпня 2015 року об 11.00. Якщо взяти до уваги, що за нормативами на ділянці у $100 m^2$ має перебувати 20 осіб (максимально), то за нашим спостереженням на даній ділянці нараховано 32 особи. Відповідно, перевищення за нормами становить 150% [5]. Зазначимо, що існує фактор нерівномірності завантаження пляжу, який може змінюватись протягом дня відповідно до часу доби, а також коливається протягом тижня тощо.

Відповідно до «Методики визначення ємності курортів» [12] та ДБН 360-92 [8] можна визначити порогове значення рекреаційної ємності усієї берегової смуги міста. Загальна довжина берегової смуги 31,5 км, з них 10,5 – промислової, рекреаційного призначення – близько 21 км. Розрахунок можна провести за наступною формулою:

$$W = \frac{L}{N \times K_1 \times K_2},$$

де W – порогова ємність рекреаційних територій узбережжя; L – загальна довжина берегової смуги, що використовується для рекреації (21 км); N – нормативна величина берегової смуги для входу у воду ($0,2 m/особу$); K_1 – коефіцієнт одночасного завантаження пляжу ($0,78$); K_2 – коефіцієнт кореляції (об'єкти інженерного облаштування – елінги, рятувальні станції, причали, атракціони) – $0,76$.

Коефіцієнт добової змінності пляжного використання становить 1,2 [2], тому отримуємо наступні результати:

Таблиця 4

Місткість ландшафтних зон пляжів м. Одеси [5]

Назва пляжу	Площа, m^2	Місткість пляжної зони (M_1) ($n=5$), осіб	Місткість пляжної зони (за методикою Т. Панченко)	Припляжна зона, площа, m^2	Місткість припляжної зони (M_2) ($n=10$), осіб
Лузанівка	83000	16600	12450	360240	36024
Ланжерон	27468	5493,6	4120,2	307506	30750,6
Отрада	30960	6192	4644	400050	40005
Аркадія	38324	7664,8	5748,6	39520	3952
Чайка (10-а ст. Вел. Фонтану)	16470	3294	2470,5	10602	1060,2
Рів'єра (12-а ст. Вел. Фонтану)	20102	4020,4	3015,3	15360	1536
Золотий берег (16-а ст. Вел. Фонтану)	14200	930,6	484,68	7809	780,9

$$W = \frac{21000}{0,2 \times 0,78 \times 0,76} \times 1,2, = 201,6 \text{ тис. осіб / день.}$$

Нами попередньо означено, що норма забезпечення пляжів має становити $5\text{ м}^2/\text{особу}$, що складатиме 100,8 га. За фактом пляжна зона міста становить 56 га, ще 44,8 га є дефіцитними. Тому у «Генеральному плані міста Одеси» планується формування нових пляжних територій біля 100,0 га, з них – 52,2 га – для інженерного захисту території [2]. У зв'язку з цим у проектному розподілі території міста частка пляж-

них територій має збільшитись до 146 га або 0,9% території міста Одеси.

Визначаючи кількісні характеристики, необхідно взяти до уваги санітарно-гігієнічні вимоги до пляжів, які викладено у ГОСТ 17.1.5.02-80 «Охрана природы. Гидросфера. Гигиенические требования к зонам рекреации» [4], де розглядаються питання якості води водного об'єкту і санітарного стану території вимогам даного стандарту; наявність або можливість зручних та безпечних підходів до води; наявність під'їзних шляхів до зони рекреації; безпечний рельєф дна акваторії

Таблица 5

Розрахункова кількість інфраструктурного забезпечення для відпочиваючих на пляжі [20]

Найменування закладу відпочинку	Площа пляжу на 1 місце, м ²	Кількість місць на пляжі, у % від місткості закладів	Розрахункова кількість відпочиваючих на пляжі на			
			1 душову кабінку	1 унітаз у вбиральні	1 питний фонтанчик	1 кабіна для перевдягання
Будинки відпочинку, пансіонати, туристичні бази, бази відпочинку, табори відпочинку	5	80	75	75	100	50
Дитячі табори	4	50	40	75	100	50

Таблица 6

Інфраструктурне забезпечення пляжів Одеси [5]

Найменування пляжу	Розрахункова та фактична кількість об'єктів інфраструктури пляжів, шт.								
	Душові кабінки (душі)			Кабіна для перевдягання			Унітази у вбиральні		
	Нормативні	Фактичні	Відхилення від нормативного, у %	Нормативні	Фактичні	Відхилення від нормативного, у %	Нормативні	Фактичні	Відхилення від нормативного, у %
Лузанівка	132,8	32	24,9	199,2	64	32,1	166	80	48,1
Ланжерон	43,9	14	31,8	65,9	37	56,1	54,9	40	72,8
Отрада	49,5	10	20,2	74,3	40	53,8	61,9	30	48,4
Аркадія	61,3	36	58,7	91,9	46	50,0	76	50	65,7
Чайка (10-а ст. Вел. Фонтану)	26	6	23,07	39,5	16	40,5	32,9	20	60,7
Рів'єра (12-а ст. Вел. Фонтану)	6,4	6	93,7	6,43	12	186,6	40,2	30	74,6
Золотий берег (16-а ст. Вел. Фонтану)	5,17	8	154,7	7,75	12	154,8	6,4	20	312,5

пляжів (відсутність ям, заростей, водяних рослин, гострого каміння тощо); сприятливий гідрологічний режим (відсутність різких коливань води, течії не більше 0,5 м/с); відсутність можливості несприятливих та небезпечних процесів (зсуви, обвали тощо). Необхідними вимогами є також віддаленість від промислових зон, районів скидання стічних вод тощо.

У пляжній зоні мають бути кілька функціональних зон: відпочинку (40-60% території), обслуговування (роздягальні, буфети, 5-8%), спортивна (10%), зелена (20-40%), дитячий сектор (5-7%), пішохідні доріжки (3-5%). Також пляжі мають бути забезпечені кабінами для переодягання (роздягальні), душовими, вбиральнями, рятувальними пунктами, а також мають бути передбачені у припляжній зоні місця для автостоянки.

Відповідно до СНиП II-71-79 «Строительные нормы и правила. Часть II. Глава 71. Оздоровительные учреждения и учреждения отдыха» [20] кількість душових кабін, роздягальень, питних фонтанчиків розраховується на певну кількість осіб, залежно від типу закладу, його завантаженості тощо (табл. 5).

На основі вищезазначених норм та власних спостережень нами було проведено оцінку інфраструктурного забезпечення пляжів м. Одеси (табл. 6). Відповідно до розрахованих нормативних показників, що виходять із значення загальної місткості пляжної зони та норми 1 об'єкта інфраструктури на певну кількість відпочиваючих, нами виявлено, що у багатьох випадках фактичні значення не досягають нор-

мативних. До уваги взяті об'єкти інфраструктури, що є загальнодоступними.

Так, за кількістю душових кабін рівень забезпечення складає у середньому 25-50% від нормативного. Лише «Рів'єра» має 93% забезпеченості, «Золотий берег» перевищує норми та складає 154,7%. За кількістю кабін для переодягання забезпеченість складає біля 30-50%, що також є недостатнім при максимальному навантаженні. Перевищення норм спостерігається на пляжі «Рів'єра» та «Золотий берег». За кількістю убиральень середні показники становлять 48-74% від норми, за виключенням «Золотого берега», де ця ж кількість перевищує норми у 3, рази. Отже, у цілому необхідно удосконалювати наявну інфраструктуру за забезпечувати її якісні характеристики.

На пляжах Одеси відсутні питні фонтанчики, що пов'язано з санітарно-гігієнічними нормами. Тому доступною є бутильована питна вода, що забезпечує безпеку споживання води для відпочиваючих.

Виходячи із норм та наявної інфраструктури пляжів, необхідно зазначити, що нами не враховувалась та частина пляжів, що знаходилась у оренді (оскільки доступність до цих пляжів була обмеженою). Розглянуто загальнодоступні пляжі, проте із врахуванням загальної площі.

Вважаємо, що частина норм, розроблена у радянський період, потребує перегляду з одночасним підвищенням комфорту для відпочиваючих. Існують розроблені міжнародні вимоги та рекомендації, пов'язані з критеріями пляжів для туризму та рекреації: ISO/DIS 13009:2015

Таблиця 7

Інфраструктурні об'єкти пляжів Одеси, що надають додаткові послуги [5]

Найменування пляжу	Інші об'єкти інфраструктури, шт.			
	Заклади розміщення (найближчі)	Заклади харчування (найближчі)	Атракціони	Дитячі майданчики
Лузанівка	5	7	6	6
Ланжерон	7	15	2	2
Отрада	1	5	3	3
Аркадія	6	17	2	2
Чайка (10-а ст. Вел. Фонтану)	2	5	1	1
Рів'єра (12-а ст. Вел. Фонтану)	4	4	2	2
Золотий берег (16-а ст. Вел. Фонтану)	3	4	2	2

«Туризм і супутній сервіс. Вимоги та рекомендації для діяльності пляжів», який розглядає питання планування діяльності пляжного господарства, просування продукції пляжу, що виробляються підприємствами індустрії туризму, вимоги та рекомендації до інфраструктури та сервісу для рекреантів [24]. Таке положення було б доречним для організації діяльності підприємств, пов'язаних з пляжним господарством.

Досліджувані пляжі розташовані поряд з транспортною розв'язкою, мають дитячі майданчики, обладнані спостережним та медичним пунктом, а також мають ряд атракціонів для відпочинку та розваг дітей і дорослих (табл. 7).

У припляжній зоні розміщені розташовані буфети з переліком холодних напоїв, заправлених та штучних продуктів харчування без необхідності їх термічної обробки. Також у зоні розташування корінного берега розташовані кафе, ресторани, а також готелі, розважальні заклади.

Також у м. Одеса сформувалась низка пляжних комплексів та комерційних пляжів, що мають значно вищий рівень інфраструктурного забезпечення, ніж загальнодоступні громадські пляжі. Такі пляжі розташовані як у районі Аркадії: пляж «Ітака», «Ібіца»; у районі Пересипу: «Private Elling», Отради: «Otrada Beach Club» тощо.

У ринкових умовах виникає конкуренція між пляжами міста, сформовано ринок рекреаційних послуг міста. У даній ситуації виникає потреба у визначенні спеціалізації та позиціонування пляжів. Як правило, дані оціночні підходи будуються на основі запропонованих пляжних послуг, що визначаються інфраструктурним забезпеченням та сегментом споживачів, що сформувався за певний період часу.

У маркетингу визначення спеціалізації пляжів називають позиціонуванням відносно до споживання та специфічних потреб відвідувачів пляжів, тобто будь-який продукт пропонується як найкращий для певної групи споживачів [3]. В м. Одесі склались умови для позиціонування певної групи пляжів як історично, так і завдяки сучасним потребам споживачів: інфраструктура розваг, оснащення пляжів необхідним обладнанням для комфортного відпочинку тощо (табл. 8).

Так, наприклад, «Ланжерон» вважається пляжем однаково доступним для різних категорій населення, «Аркадія» – користується популярністю молоді та прошарку населення, що орієнтується на ціни вище середнього з широким асортиментом послуг закладів гостинності тощо [3].

Таблиця 8

Маркетингове позиціонування пляжів м. Одеси [3]

Назва пляжу	Маркетингова концепція
Ланжерон	«Сімейний відпочинок з дітьми»
Отрада	«Відпочинок і спорт»
Рів'єра	«Відпочинок зі смаком»
Аркадія	«Відпочинок та розваги»

Одним із способів визначення маркетингового позиціонування пляжів є розробка «карти сприйняття» продукту відвідувачами пляжів. Вона складається на основі оцінок пляжів, яку дають відвідувачі. Для цього обирається кілька пар антонімів, за допомогою яких можна дати характеристику пляжу: «цікавий – нудний», «тихий – шумний», «спокійний – перенаселений» тощо. Шкала оцінок може бути у діапазоні від 1 до 10. Карту пропонується формувати у вигляді двовимірної системи координат, на осях якої розміщені різні пари антонімів.

Позиціонування пляжу може визначатись також і на основі думки експертів. Після визначення існуючої позиції пляжу необхідний наступний етап у розробці стратегії позиціонування – вибір бажаної позиції. На даному етапі мають визначатись необхідні заходи, завдяки яким має бути досягнута необхідна позиція пляжів відповідно до запитів відвідувачів. Заключним етапом є розробка плану заходів для досягнення бажаних позицій: формується комплекс маркетингових засобів, особлива увага приділяється стратегії просування та реалізації туристичного продукту (у даному випадку, пляжів) [3].

В умовах відносної зрілості курортного господарства Одеси виникає потреба планування розвитку пляжної зони міста, яка має враховувати природний, технологічний, екологічний, інфраструктурний чинник. Якість води, геоморфологічні характеристики, інфра-

структурне облаштування пляжів є передумовою для приваблення відвідувачів до пляжних зон міста.

Проте складною залишається ситуація з руйнуванням берегів, забрудненням морської води, хаотичною забудовою у прибережній смузі. Дані проблеми потребують створення цілісної системи вивчення стану пляжів, що може бути сформовано на основі створення кадастру пляжів курортних населених пунктів, реалізація якого є актуальною та розпочалась [19].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розробок. Вивчаючи пляжне господарство курортного міста на прикладі м. Одеси, нами визначено, що відбувається поступова сегментація пляжів відповідно до категорії споживачів. Найбільш низькі показники інфраструктурного забезпечення мають пляжі «Рів'єра» та «Золотий берег». У той же час наявність об'єктів ресторанного та готельного господарства поряд з пляжами «Аркадія», «Ланжерон», «Лузанівка», розташування поряд з транспортною розв'язкою та центром міста сприяли їх значному навантаженню відпочиваючими та створює проблеми перевантаження у сезон активної рекреації. Крім цього, виникає необхідність компонентної оцінки пляжів міста, проведення їх до маркетингового позиціонування. Необхідність планування пляжних зон міста сприятиме удосконаленню управлінських рішень щодо збереження рекреаційної цінності пляжів, приведенню пляжних зон до вимог, зазначених у стандартах відповідно до пляжних територій. У процесі формування спільних дій учасниками мають бути як комунальні підприємства міста (пляжі), приватні власники (орендарі пляжів), власники закладів гостинності (ресторанного та готельного господарства), розваг, так і місцева влада, яка має забезпечувати безпечні умови для відвідування пляжів та їх прибутковості для забезпечення компенсації відновлення пляжів у несезонний період (намив пляжів, відновлення інфраструктури тощо).

Подальші дослідження будуть націлені на вивчення ринку оздоровчих послуг м. Одеси, потенціал зростання кількості рекреантів за рахунок розробки нової стратегії просування продукту рекреаційних послуг пляжного господарства Одеси.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Генеральний план міста Одеси. Пояснювальна записка. Том I. Сучасний стан. Проблеми і пріоритети розвитку міста. Арх. № 91052 / Рішення Одеської міської ради № 6489-VI від 25.03.2015 р. «Про затвердження Генерального плану м. Одеси».
2. Генеральний план міста Одеси. Пояснювальна записка. Том II. Природні умови та ресурси. Охорона навколишнього середовища. Арх. № 91053 / Рішення Одеської міської ради № 6489-VI від 25.03.2015 р. «Про затвердження Генерального плану м. Одеси».
3. Герасименко В. Г. Маркетингове позиціонування туристично-рекреаційних територій // В. Г. Герасименко // Вісник Донецького університету. Серія В. Економіка і право: Науковий журнал. – Донецьк, Донецький національний університет, 2002. – № 2-1. – С. 186-190.
4. Герасименко В. Г. Основы туристского бизнеса: Учебное пособие / В. Г. Герасименко. – Одесса: Издательство «Черноморье», 1997. – 160 с.
5. Герасименко В. Г. Інфраструктурне забезпечення пляжного господарства курортного міста / В. Г. Герасименко, С. Г. Ярмошенко // Наука й економіка: Науково-теоретичний журнал Хмельницького економічного університету. – Хмельницький: ПВНЗ «Хмельницький економічний університет», 2015. – Вип. 3 (39). – С. 98-107.
6. ГОСТ 17.1.5.02-80. Охрана природы. Гидросфера. Гигиенические требования к зонам рекреации [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v5976400-80>
7. ДБН 360-92**. Містобудування. Планування і забудова міських і сільських поселень [чинний зі змінами від 19-03-2002]. – К.: Держбуд України, 2002. – 137 с.
8. ДБН Б.2.2-5:2011. Планування та забудова міст, селищ і функціональних територій. Благоустрій територій [чинний від 01-09-2012]. – К.: Мінрегіон України, 2012. – 50 с.
9. Долотов В. В., Иванов В. А. Картографическая оценка пространственного распределения рекреационного потенциала Крыма на примере Севастопольского региона / Устойчивое развитие территорий: теория ГИС и практический опыт: Материалы Международной конференции (29 июня – 5 июля 2009 г.). том 2. – Пермь, 2009. – С. 629-633.
10. Долотов В. В. Основные положения кадастровой оценки пляжей / В. В. Долотов, А. И. Амоша, В. А. Иванов, Л. Н. Саломатина // Экологическая безопасность прибрежной и шельфовой зон и комплексное использование ресурсо шельфа. – Севастополь: НПЦ «ЭКОСИ-Гидрофизика». – Том 14. – С. 462-476.
11. Карпенко Н. І. Рельєф морських берегів: навч. посібник [для вищих навч. закладів] / Н. І. Карпенко. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. – 308 с.
12. Містобудування. Довідник проектувальника / За ред. проф. Т. Ф. Панченка. – К.: Укрархбудінформ, 2001. – 192 с.
13. Одеський регіон: природа, населення, госпо-

дарство: Навч. пос. / О. Г. Топчієв, О. І. Полоса та ін.; За заг. ред. О. Г. Топчієва. – Одеса: Астропринт, 2003. – 184 с.

14. Повышение рекреационного потенциала Украины: кадастровая оценка пляжей Крыма / В. В. Долотов, В. А. Иванов; Морской гидрофизический институт НАН Украины. – Севастополь, 2007. – 193 с.

15. Подведены итоги курортного сезона на одесском побережье / Официальный сайт города Одесса [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://omr.gov.ua/ru/news/64539>

16. Природа Одесской области ресурсы, их рациональное использование и охрана / Под ред. проф. Г. И. Швевса, доц. Ю. А. Амброз. – Киев, Одесса: Вища школа, Головное изд-во, 1979. – 144 с.

17. Про внесення змін до Правил охорони життя людей на водних об'єктах України: Наказ МНС України № 1214 від 24.09.2012 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1739-12/para4#n4>

18. Про затвердження Правил охорони життя людей на водних об'єктах України: Наказ МНС України № 272 від 03.12.2001 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0095-02>

19. Про затвердження Програми створення служби містобудівного кадастру у складі управління архітектури та містобудування Одеської місь-

кої ради на 2013-2016 роки: Рішення Одеської міської ради від 16.04.2013 № 3320-VI

20. СНиП II-71-79. Строительные нормы и правила. Часть II. Глава 71. Оздоровительные учреждения и учреждения отдыха [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://ru-stroy.info/base/data/str-eecsub/index.htm>

21. Туристична діяльність в Україні у 2015 році Статистичний бюлетень / Відп. за випуск О. О. Кармазіна. – Київ: Державна служба статистики України, 2016. – 76 с.

22. Управление морской береговой зоной Украины: Проблемы развития, концептуальные поиски / Л. Л. Круглякова, В. Н. Степанов, И. А. Бердников и др. / Науч. ред. Б. В. Буркинский. – Одесса: ИПРЭИ НАН Украины, 1998. – 167 с.

23. Ярьоменко С. Г. Лікувально-оздоровчий туризм Одеської області: сучасний стан та стратегічні напрямки розвитку / С. Г. Ярьоменко // Регіональні проблеми України: Географічний аналіз та пошук шляхів вирішення: зб. наук. праць за матеріалами VI Міжнародної науково-практичної конференції (8-9 жовтня 2015 р., Херсон). – Херсон: ПП Вишемирський, 2015. – С. 449-455.

24. ISO 13009:2015-01 (en). Tourism and related services – Requirements and recommendations for beach operation [Electronic resource]. Режим доступу: <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:13009:ed-1:v1:en>